

INKLUZIJA I RAZNOLIKOST

U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

**PROGRAM STRUČNOG
USAVRŠAVANJA PROFESIONALACA U
PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU**

KURIKULUM

PREDGOVOR

Ovaj dokument je rezultat zajedničkog rada partnerskih organizacija iz Bosne i Hercegovine, Njemačke, Italije, Poljske i Španije u okviru projekta "INDEAR – Inkluzija i raznolikost u predškolskom odgoju i obrazovanju" (projekat br: KA220-BY-23-25-161951) (u daljem tekstu: INDEAR). Projekt INDEAR ima za cilj promovisanje inkluzije i raznolikosti u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje djece kroz osnaživanje profesionalaca putem usvajanja znanja i vještina potrebnih za odgovaranje na aktuelne društvene trendove: intenzivne migracijske tokove (npr. izazvane ratnim sukobima kao što je rat u Ukrajini), nove porodične forme i sl. Fokus je na sposobnosti pružanja podrške djeci koja se nalaze u nepovoljnim situacijama te prenošenju zajedničkih evropskih vrijednosti, s posebnim naglaskom na građanski angažman i participaciju.

Terminološko korištenje muškog ili ženskog roda u ovom Kurikulumu podrazumijeva uključivanje oba roda.

SADRŽAJ

Uvod	4
Program stručnog usavršavanja	6
Potrebne kvalifikacije – treneri i polaznici	7
Polaznici	7
Treneri	7
Struktura Programa	8
Moduli	9
Modul I: Kultura	9
Modul II: Rodni identitet i seksualna orijentacija	16
Modul III: Trauma	21
Trajanje i vremenska struktura	27
Pristup podučavanju	28
Evaluacija programa	29
Potvrda o učešću	30
Oprema	30
Reference	31

UVOD

Program "Inkluzija i raznolikost: kultura, rodni identitet i seksualna orijentacija i trauma u predškolskom odgoju i obrazovanju" osmišljen je s ciljem omogućavanja kontinuirane stručne edukacije profesionalaca koji rade u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovaj program stavlja poseban naglasak na važne teme inkluzivnosti i raznolikosti u ranom odgoju i obrazovanju, prepoznajući dinamičnu prirodu ovog područja i stalnu potrebu za stručnim usavršavanjem i razvojem. Predškolski odgoj i obrazovanje odnosi se na svaki regulisani oblik obrazovanja i brige o djeci u periodu od rođenja do polaska u obaveznu osnovnu školu, čije se trajanje razlikuje među državama EU (Europski prostor obrazovanja EEA, n.d.). Značaj Programa ne može se dovoljno naglasiti. U današnjem raznolikom i promjenjivom svijetu, odgajatelji u predškolskom odgoju i obrazovanju igraju ključnu ulogu u oblikovanju iskustava i uspjeha djece. Program odgovara na različite potrebe, uključujući:

- **Razumijevanje različitih socijalnih i kulturnih pozadina**

Djeca dolaze iz različitih kulturnih sredina, imaju različite rodne identitete, neka su prošla kroz iskustva rata ili prisilnog raseljavanja, a neka su doživjela traumu. Profesionalci u predškolskom odgoju i obrazovanju trebaju razumjeti i poštovati ove razlike kako bi osigurali inkluzivna i podržavajuća okruženja u kojima se svako dijete osjeća prihvaćeno i cijenjeno.

- **Unapređenje kulturne kompetentnosti**

Kulturna kompetentnost je ključna za efikasno podučavanje i brigu. Usavršavanjem u ovoj oblasti, profesionalci mogu bolje razumjeti kulturni kontekst djece i porodica s kojima rade, što vodi ka kvalitetnijim interakcijama punim poštovanja.

- **Promovisanje ravnopravnosti**

Inkluzivne prakse doprinose ravnopravnosti tako što osiguravaju da sva djeca imaju pristup kvalitetnoj brizi i obrazovanju, bez obzira na njihovu pozadinu. Baveći se pitanjima kulture, roda i traume, profesionalci doprinose stvaranju ravnopravnih okruženja u kojima svako dijete ima priliku za uspjeh.

- **Podrška rodnoj raznolikosti**

Rodni identitet predstavlja osnovni aspekt djetetovog identiteta. Profesionalci trebaju biti informisani o rodnoj raznolikosti i imati strategije za podršku djeci u izražavanju svog identiteta na siguran i afirmativan način.

- **Trauma–informisani pristup**

Mnoga djeca su doživjela traumu koja može znatno uticati na njihov razvoj i ponašanje. Profesionalci trebaju biti informisani o traumama kako bi prepoznali znakove traume, pružili adekvatnu podršku i stvorili okruženja koja potiču iscjeljenje i otpornost.

- **Profesionalni rast i razvoj**

Kontinuirano obrazovanje i nadogradnja vještina ključni su za profesionalni razvoj. Učešćem u dodatnoj edukaciji, profesionalci imaju priliku proširiti znanje, razviti nove vještine i pratiti savremene prakse u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja.

- **Stvaranje inkluzivnih zajednica**

Profesionalci u predškolskom odgoju i obrazovanju igraju značajnu ulogu u kreiranju zajednica u kojima se djeca, roditelji i odgajatelji osjećaju poštovano, prihvaćeno i podržano. Prihvatanjem raznolikosti i inkluzije, predškolski kolektivi postaju mjesta koja potiču pozitivne društvene odnose i interakcije.

U ovom sveobuhvatnom programu obrađuju se mnogostruke dimenzije inkluzije i raznolikosti, s posebnim naglaskom na kulturu, rod i seksualnu orijentaciju, te traumu. Svjesni smo dubokog uticaja ovih faktora na djetetov razvoj i ključne uloge profesionalaca u stvaranju okruženja koje slavi različitosti, poštuje identitete i promoviše emocionalnu i socijalnu dobrobit.

Program je zasnovan na istraživanju sekundarnih izvora, analizi podataka i dokumenata o politikama na nivou Evropske unije. Evropska unija je 2019. godine objavila Preporuku Vijeća o visokokvalitetnom predškolskom odgoju i obrazovanju. Dokument naglašava da predškolski odgoj i obrazovanje ima ključnu ulogu u „promovisanju učenja, dobrobiti i razvoja sve djece“ (Vijeće Evropske unije, 2019, str.4), i može doprinijeti društvenoj koheziji kroz podučavanje djece o zajedničkom životu u heterogenom društvu i „učenju o pravima, ravnopravnosti, toleranciji i raznolikosti“ (str. 5). Značaj kvalifikovanog osoblja dodatno je istaknut u Okviru kvaliteta za predškolski odgoj i obrazovanje (2014), koji ističe „osoblje“ kao jednu od pet ključnih oblasti za kvalitetnu uslugu (uz pristup, kurikulum, praćenje i evaluaciju, te upravljanje i finansiranje). Evropski „Priručnik za inkluzivno obrazovanje i brigu u ranom djetinjstvu: Pružanje kvalitetnog obrazovanja i brige za svu djecu“ (2021) nudi set praktičnih mjera i prijedloga za kreatore politika u ovoj oblasti na nacionalnom regionalnom ili lokalnom nivou, kao i za stručnjake u praksi (Evropska komisija, 2021).

Također je provedeno prikupljanje podataka o postojećim praksama i iskustvima putem sesija organiziranim za stručnjake partnerskih organizacija i njihovih evaluacija. Prikupljeni su podaci o načinima na koji se inkluzija i raznolikosti integriše u organizacije (misija/strategija), na koji način se komunicira, koje metode i pristupi se koriste u praksi, kako se ove teme uključuju u svakodnevni rad stručnjaka i koje su dodatne ponude za stručno usavršavanje. U vezi sa temama: kultura, rodni identitet i seksualna orijentacija, te trauma, prikupljene su i razmotrene konkretne situacije kroz procese predstavljanja praksi i evaluacije.

PROGRAM STUČNOG USAVRŠAVANJA

Sastavni dio Kurikuluma su Materijali za pripremu treninga, koji nude korisne uvide i praktične strategije za profesionalni razvoj i unapređenje prakse.

Program stručnog usavršavanja strukturiran je modularno i pokriva sve relevantne profesionalne kompetencije, kao i transverzalne vještine za profesionalce u predškolskom odgoju i obrazovanju. Svaki modul, vezan za specifičnu temu – kultura, rodni identitet i seksualna orijentacija, te trauma – uključuje opis ciljeva učenja, očekivane ishode i prijedlog podjele tematskih jedinica. Ishodi učenja predstavljaju znanja, vještine i stavove koje profesionalci u predškolskom odgoju i obrazovanju trebaju razviti kako bi efikasno podržali razvoj djece. Iako sam program stručnog usavršavanja ne može garantovati postizanje svih specifičnih ishoda, on predstavlja vrijedan izvor motivacije i smjernica za daljnje učenje i čitanje.

Tokom ovog programa stručnog usavršavanja, polaznici će imati priliku da istraže ključne koncepte, strategije zasnovane na istraživanjima i praktične pristupe u odgovaranju na teme raznolikosti, ravnopravnosti i inkluzivnosti u predškolskim ustanovama. Od razumijevanja kulturne kompetentnosti, preko razgovora o rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji, do podrške djeci koja imaju iskustva traume – Program pruža neophodna znanja i vještine za kreiranje sigurnog i podržavajućeg prostora za svu djecu.

Ulaganjem u stručno usavršavanje u ovim oblastima, profesionalci doprinose cjelokupnom razvoju i dobrobiti djece i grade temelje za inkluzivnije i suosjećajnije društvo.

Kao fleksibilan alat, program stručnog usavršavanja može se implementirati u različitim kontekstima:

- a) kao napredna obuka za nastavno osoblje univerziteta i srednjih stručnih škola (s ciljem integracije u studijske programe i strukovne obuke budućih profesionalaca),
- b) kao napredna obuka za profesionalce zaposlene u predškolskim ustanovama, osnovnim školama, centrima za socijalnu zaštitu, itd
- c) kao napredna obuka za studente i buduće profesionalce iz oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, psihologije, socijalnog rada, edukacije i rehabilitacije, itd.

POTREBNE KVALIFIKACIJE – TRENERI I POLAZNICI

POLAZNICI

Program stručnog usavršavanja realizira se s približno 10 do 16 polaznika i preporučuje se osobama koje imaju najmanje 4. nivo kvalifikacije prema Evropskom kvalifikacijskom okviru (EQF)¹.

Program može značajno doprinijeti obogaćivanju znanja i vještina osoba koje su kvalifikovane u oblastima predškolskog odgoja i obrazovanja, psihologije, socijalnog rada, razredne nastave ili edukacije i rehabilitacije. Međutim, Program je otvoren i za druge osobe koje imaju iskustvo u radu s djecom predškolskog uzrasta ili su zainteresovane za metode i pristupe koji doprinose izgradnji inkluzivnog okruženja za djecu i njihove porodice. Također je otvoren i za osobe koje su uključene u visokoobrazovne programe ili imaju više stepene obrazovanja (bachelor/master) u srodnim oblastima.

TRENERI

Za realizaciju Programa, poželjno je da odgovarajući trener posjeduje kombinaciju sljedećih kvalifikacija, znanja i iskustava:

- **Obrazovna pozadina**

Završen barem prvi ciklus visokog obrazovanja (bachelor) ili viši stepen obrazovanja u oblastima obrazovanja, psihologije, pedagogije, socijalnog rada, predškolskog odgoja ili srodnim oblastima.

- **Specijalizacija ili dodatna obuka**

Specijalizacija ili dodatna obuka u oblastima kao što su kulturološka kompetentnost, rodne studije, trauma-informisan pristup, predškolski ili osnovni odgoj i obrazovanje ili slične oblasti.

- **Iskustvo u radu s predškolskom djecom**

Prethodno iskustvo rada u kontekstima predškolskog odgoja i obrazovanje djece, poput predškolskih ustanova, osnovnoškolskih ustanova ili programa rane intervencije, koje omogućava praktično razumijevanje rada s malom djecom i njihovih razvojnih potreba.

¹ Vijeće Europske unije, Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2017. o Europskome kvalifikacijskom okviru za cjeloživotno učenje i o stavljanju izvan snage Preporuke Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o uspostavi Europskoga kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (2017/C 189/03), Službeni list Europske unije, C 189, 15. 6. 2017., dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))

▪ **Iskustvo u obrazovanju odraslih**

Kvalifikacije iz oblasti andragogije, didaktike i metodologije za izvođenje obrazovnog rada s odraslima (završen andragoški program obuke ili prethodno iskustvo u obrazovanju odraslih u trajanju od najmanje 3 godine), odnosno znanje o psihološkom funkcioniranju odraslih, različitim stilovima učenja, preprekama i otporima koji se mogu javiti prilikom usvajanja novog sadržaja od strane odraslih osoba.

▪ **Drugi nacionalni standardi**

Kompetencije trenera također moraju biti usklađene s važećim nacionalnim standardima, ukoliko oni postoje.

Na osnovu ovih kvalifikacija i iskustava, potencijalni treneri mogu biti:

- Profesionalci u predškolskom odgoju i obrazovanju sa iskustvom u vođenju obuka;
- Dječiji psiholozi ili savjetnici sa stručnim znanjem iz trauma-informisanog pristupa, razvoja djece i vođenja obuka;
- Socijalni radnici sa iskustvom u radu s djecom i porodicama iz različitih kulturnih sredina, kao i iskustvom u održavanju obuka;
- Edukatori ili treneri sa specijaliziranim znanjem iz rodni studija, kulturne kompetentnosti ili srodnih oblasti, koji imaju iskustva u obrazovanju odraslih.

STRUKTURA PROGRAMA

Program je organizovan u tri modula, od kojih je svaki pažljivo osmišljen da se fokusira na specifična područja stručnog usavršavanja u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, uključujući teme kulture, rodnog identiteta i seksualne orijentacije, te traume.

Svaki modul predstavlja zasebnu cjelinu sa vlastitim ciljevima, ishodima učenja i može se provoditi samostalno ili kao dio cjeline. Poštujući heterogenost obrazovne grupe koja uključuje odrasle s različitim iskustvima, potrebama i stilovima učenja, program podstiče fleksibilnost. To omogućava promjene fokusa i prilagođavanje trajanja modula, u skladu s individualnim stilovima učenja i profesionalnim obavezama.

U narednim poglavljima detaljno je opisan pregled modula, pripadajućih tema i vremenske strukture.

MODULI

MODUL I: KULTURA

- **Glavni cilj učenja**

Omogućiti polaznicima razumijevanje pojmova migracije, kulturne raznolikosti i sigurnosti, ravnopravnosti, predrasuda, stereotipa i diskriminacije, te ih upoznati s metodama i tehnikama koje se mogu koristiti u predškolskom odgoju i obrazovanju.

- **Glavni ishod učenja**

Polaznici su usvojili model introspekcije i samorefleksije u vezi s kulturnom raznolikošću i stereotipima, pokazuju razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti te su sposobni održavati otvoren i neosuđujući stav, kao i koristiti proaktivan pristup u izgradnji inkluzivnog, podržavajućeg, prihvatajućeg, emocionalno, fizički i socijalno sigurnog okruženja za učenje djece iz svih kultura.

Profesionalce pokreće koncept interkulturalnosti i motivirani su da traže nove metode i tehnike za promoviranje kulturne raznolikosti unutar i izvan obrazovnog okruženja, podstiču kulturnu razmjenu, interakciju i komunikaciju, posmatrajući ih kao priliku za zajedničko učenje i rast.

Tematske jedinice i trajanje

Modul I		
	Tematske jedinice	Približan broj nastavnih sati
1.	Prepoznavanje, razumijevanje i podsticanje jednakosti i kulturne raznolikosti	2
2.	Aspekti migracija i njihov uticaj na kulturu	2
3.	Prevazilaženje stereotipa, predrasuda i diskriminacije	2
4.	Uvažavanje kulturne sigurnosti	2
5.	Promovisanje prilika koje nudi kulturna raznolikost u praksi	2
	TOTAL	10

Tematske jedinice i ishodi

TEMATSKA JEDINICA	
1. Prepoznavanje, razumijevanje i podsticanje jednakosti i kulturne raznolikosti	
DEFINICIJA	
Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju prepoznaje, razumije i poštuje kulturnu raznolikost među djecom. On jednako doživljava i tretira svu djecu, bez obzira na njihovu kulturnu pripadnost, cijeneći i osiguravajući im jednaka prava za uključivanje, učenje i razvoj. Koristi proaktivan pristup u izgradnji inkluzivnog i harmoničnog obrazovnog okruženja u kojem djeca mogu sarađivati, graditi odnose i poštovati kulturne razlike.	
NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- razumjeti koncept kulture i kulturne raznolikosti. - identificirati osnovne informacije vezane za druge kulture, tradicije i porijekla. - objasniti uticaj kulturne raznolikosti na razvoj djece i učenje. - objasniti koncept kulturne ravnopravnosti u kontekstu obrazovanja djece predškolskog uzrasta. - prepoznati društvene nepravde i strukturalne prepreke koje mogu ometati jednake prilike za svu djecu u vezi s njihovim kulturnim porijeklom. - prepoznati vlastite praznine u znanju o pojedinačnim kulturama.
VJEŠTINE	- prepoznati različita kulturna porijekla djece o kojoj se brine. - provoditi samorefleksiju u kontekstu rada u interkulturalnoj obrazovnoj zajednici. - objasniti pojam kulture na djeci prilagođen način. - realizirati aktivnosti primjerene dobi kako bi djeca istraživala različite kulture i izražavala svoj kulturni identitet. - tražiti informacije o svakoj kulturi zastupljenoj u učionici, uključujući tradicije, vrijednosti i stilove komunikacije, kako bi se pružila personalizirana podrška.
STAVOVI	- poštovati različita kulturna porijekla djece o kojoj se brine i njihovih porodica. - uključiti se u otvoren i pun poštovanja dijalog kako bi učili jedni od drugih i premostili kulturne razlike - podsticati prilike za interakciju i uključivanje ljudi iz različitih sredina. - poštovati jedinstvene perspektive i iskustva koja djeca iz različitih kultura donose u učionicu. - cijeniti važnost kulturne raznolikosti u razvijanju osjećaja pripadnosti i uključenosti za svu djecu. - biti posvećen pružanju jednakih mogućnosti za učenje i razvoj svakom djetetu, bez obzira na kulturno porijeklo.

TEMATSKA JEDINICA

2. Aspekti migracija i njihov uticaj na kulturu

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju razumije pojam migracija i njihov uticaj na djecu i njihove porodice. On prepoznaje kako migracije utiču na identitet i socijalizaciju djeteta. Stoga podržava i njeguje proces formiranja identiteta i integracije kroz stvaranje toplog, dobrodošlog i prihvatajućeg okruženja.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ razumjeti koncept kulture i kulturne raznolikosti. ▪ identificirati osnovne informacije vezane za druge kulture, tradicije i porijekla. ▪ objasniti uticaj kulturne raznolikosti na razvoj djece i učenje. ▪ objasniti koncept kulturne ravnopravnosti u kontekstu obrazovanja djece predškolskog uzrasta. ▪ prepoznati društvene nepravde i strukturalne prepreke koje mogu ometati jednake prilike za svu djecu u vezi s njihovim kulturnim porijeklom. ▪ prepoznati vlastite praznine u znanju o pojedinačnim kulturama.
VJEŠTINE	▪ prepoznati različita kulturna porijekla djece o kojoj se brine. ▪ provoditi samorefleksiju u kontekstu rada u interkulturalnoj obrazovnoj zajednici. ▪ objasniti pojam kulture na djeci prilagođen način. ▪ realizirati aktivnosti primjerene dobi kako bi djeca istraživala različite kulture i izražavala svoj kulturni identitet. ▪ tražiti informacije o svakoj kulturi zastupljenoj u učionici, uključujući tradicije, vrijednosti i stilove komunikacije, kako bi se pružila personalizirana podrška.
STAVOVI	▪ slušati djetetove priče o njegovom migrantskom iskustvu bez osuđivanja. ▪ prihvatiti različitost, koja je rezultat migracija, u obrazovnom okruženju. ▪ njegovati interkulturalnu komunikaciju i interakciju. ▪ prihvatiti podršku i savjete stručnjaka u oblastima koje prevazilaze vlastite kapacitete. ▪ pokazivati fleksibilnost i prilagodljivost u odgojno-obrazovnom radu kako bi se odgovorilo na promjenjive potrebe i izazove povezane s migracijom.

TEMATSKA JEDINICA

3. Prevazilaženje stereotipa, predrasuda i diskriminacije

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju je sposoban obavljati odgojno-obrazovni rad bez pojednostavljenih uvjerenja, generalizacija ili unaprijed stvorenih stavova o drugim kulturama, uz poštivanje prava i obaveza sve djece i njihovih porodica. Podstiče i prihvata samorefleksiju pojedinaca, otvorenu i neosuđujuću komunikaciju te kulturnu raznolikost.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- definirati i razlikovati pojmove stereotip, predrasuda i diskriminacija. - razumjeti i opisati kako ugnjetavanje, rasizam, diskriminacija i stereotipizacija utiču na pojedinca, kako na ličnom tako i na profesionalnom planu. - identificirati različite vrste stereotipa, predrasuda i diskriminacije koristeći primjere. - prepoznati uzroke i posljedice predrasuda i stereotipa. - definirati različite strategije za suočavanje s izazovima koji proizlaze iz predrasuda i stereotipa u kontekstu ranog odgoja i obrazovanje.
VJEŠTINE	- koristiti intervencije za podršku djeci kada su problemi uzrokovani pristrasnostima i kulturnim razlikama. - pomagati u rješavanju sukoba među djecom izazvanih predrasudama i stereotipima. - razlikovati kulturne i individualne razlike kako bi se izbjeglo generaliziranje ili donošenje pretpostavki o djece. - predstaviti temu predrasuda, stereotipa i diskriminacije na djeci prilagođen način. - organizirati aktivnosti za popunjavanje praznina u znanju i smanjenje nesporazuma u kontekstu predrasuda i stereotipa. - podržavati djecu u reflektovanju svojih stavova i uvjerenja prema drugim kulturama. - pružati djeci primjere iz stvarnog života koji su u suprotnosti sa stereotipima. - kritički pristupati nastavnom sadržaju i materijalima, te prepoznati skrivene poruke povezane s predrasudama i stereotipima.
STAVOVI	- promovirati obrazovanje i podizanje svijesti o štetnim efektima stereotipa, predrasuda i diskriminacije. - hrabrivati razvoj kritičkog mišljenja koje omogućava pojedincima da preispituju stereotipe i predrasude. - objektivno pristupati konfliktima koji su uzrokovani predrasudama i stereotipima. - podsticati empatiju i razumijevanje perspektive drugih osoba, ohrabrujući pojedince da se stave u tuđu poziciju. - izazivati stereotipe i predrasude vlastitim riječima i djelima, služeći kao pozitivan primjer drugima. - kontinuirano provoditi samorefleksiju vezanu za vlastite stereotipe, predrasude i diskriminatorne aktivnosti.

TEMATSKA JEDINICA

4. Uvažavanje kulturne sigurnosti

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju podstiče i uspostavlja emocionalno, fizički i socijalno sigurno okruženje za učenje za djecu iz svih kultura. Poštuje kulturno porijeklo svakog djeteta i omogućava djeci da izgrade svoj kulturni identitet i njeguju vlastitu jedinstvenost, bez straha od osuđivanja i diskriminacije.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- definisati pojam kulturne sigurnosti u kontekstu odgoja i obrazovanja djece. - identificirati moguće prepreke u učenju i socijalizaciji djece s različitim kulturnim porijeklom. - opisati tehnike i metode za prevazilaženje prepreka u učenju i socijalizaciji djece s različitim kulturnim porijeklom. - objasniti važnost dijeljenja i izražavanja vlastitih emocija djece u multikulturnom obrazovnom okruženju. - objasniti ulogu pozitivne atmosfere za učenje u stvaranju osjećaja kulturne sigurnosti. - prepoznati ulogu profesionalca u predškolskom odgoju i obrazovanju u stvaranju osjećaja kulturne sigurnosti u obrazovnom okruženju.
VJEŠTINE	- prepoznati prepreke u učenju i socijalizaciji s kojima se suočavaju djeca različitih kulturnih pozadina, kada se pojave. - organizirati aktivnosti koje omogućavaju djeci da izraze i podijele svoja osjećanja u vezi s multikulturalnim okruženjem za učenje. - podržavati usvajanje jezika kod djece koja uče novi jezik i naučiti neke riječi na maternjem jeziku djeteta kako bi se olakšala komunikacija i razumijevanje. - primjenjivati kulturološki osjetljive pristupe disciplini, vodeći računa da su posljedice u skladu s kulturnim porijeklom djeteta. - prilagoditi okruženje za odgoj i obrazovanje djece uzimajući u obzir različite kulturne prakse (npr. prehrambene navike/potrebe). - provoditi nastavno-pedagoške strategije koje su prilagođene različitim kulturama i koje podstiču učenje i razvoj sve djece. - kreirati obrazovno okruženje koje je dobrodošlo i uključivo za sve kulture.
STAVOVI	- cijeniti (poštovati) različita kulturna porijekla i iskustva djece i njihovih porodica u procesu predškolskog odgoja i obrazovanja. - prihvatiti i poštovati jedinstvene kulturne prakse i uvjerenja svakog djeteta i njegove porodice. - pokazati uvjerenje u važnost kulturne osjetljivosti pri stvaranju podsticajnog i inkluzivnog okruženja za svu djecu. - preuzeti odgovornost za stvaranje učioničkog okruženja koje je otvoreno i inkluzivno za sve kulture - pokazivati kulturnu osjetljivost u interakcijama s djecom, porodicama i osobljem

TEMATSKA JEDINICA

5. Promovisanje prilika koje nudi kulturna raznolikost u praksi

DEFINICIJA

Vođen konceptom interkulturalnosti, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju traga za novim metodama i tehnikama za promoviranje kulturne raznolikosti unutar i izvan obrazovnog okruženja. On koristi vlastitu kreativnost kako bi podstakao kulturnu razmjenu, interakciju i komunikaciju, posmatrajući ih kao priliku za zajedničko učenje i rast.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ prepoznati elemente obrazovnog programa koji su fleksibilni i omogućavaju integraciju kulturnih tema i aktivnosti. ▪ objasniti važnost kreativnosti u kontekstu kulturne razmjene i međusobnog razumijevanja. ▪ navesti kreativne nastavne metode i tehnike za podsticanje dijeljenja kulture i uzajamnog poštovanja. ▪ objasniti važnost međusektorske saradnje (npr. udruženja, institucije) u odgovoru na kulturnu raznolikost među djecom i njihovim porodicama. ▪ identificirati potencijalne partnere u zajednici koji mogu podržati kulturnu razmjenu i dijeljenje u obrazovanju djece. ▪ prepoznati potrebu za vlastitim stručnim usavršavanjem i obrazovanjem kako bi se odgovorilo na kulturne promjene.
VJEŠTINE	▪ razvijati konstruktivne društvene odnose između grupa i pojedinaca koji dolaze iz različitih kulturnih sredina; ▪ organizovati događaje i aktivnosti koje slave kulturnu raznolikost i podstiču međukulturalno razumijevanje među djecom ▪ koristiti kreativne tehnike (npr. dramu, umjetnost) za podsticanje razumijevanja i dijeljenja kulture među djecom na zanimljiv i interaktivan način ▪ organizovati izlete za posjetu kulturnim institucijama i događajima ▪ osmisliti projekte koji podstiču kulturnu raznolikost i razmjenu. ▪ odabrati kulturno relevantne knjige, pjesme i aktivnosti za uključivanje u program/kurikulum za odgoj i obrazovanje djece. ▪ biti u toku s novim nastavnim tehnikama i metodama u kontekstu interkulturalnog obrazovanja.
STAVOVI	▪ njegovati interkulturalnu razmjenu. ▪ osvijestiti vlastita ograničenja u organizovanju obrazovnog rada u interkulturalnoj zajednici. ▪ promovirati kulturnu razmjenu i mogućnosti učenja koje omogućavaju dijeljenje znanja, vještina i iskustava preko kulturnih granica. ▪ podržavati inicijative koje okupljaju različite zajednice kroz kulturne festivale, događaje i zajedničke projekte koji slave kulturnu baštinu i promovišu interkulturalni dijalog. ▪ cijeniti kontinuiranu stručnu edukaciju i usavršavanje kako bi se odgovorilo na dinamične kulturne promjene. ▪ prihvatiti inovativne nastavne tehnike i metode.

MODULI

MODUL II: RODNI IDENTITET I SEKSUALNA ORJENTACIJA

Glavni cilj učenja

Opremiti profesionalce znanjem, vještinama i stavovima potrebnim za podsticanje inkluzivnog okruženja koje poštuje različite rodne identitete i seksualne orijentacije. To uključuje efikasnu komunikaciju s porodicama, rješavanje predrasuda i stereotipa, promovisanje edukacije protiv predrasuda, stvaranje emocionalno podržavajućih prostora i korištenje inkluzivnih praksi kako bi se osigurala dobrobit i razvoj sve djece.

Glavni ishod učenja

Polaznici su razvili razumjevanje rodni identiteta i seksualnih orijentacija, svjesni su vlastitih unutrašnjih uvjerenja i u komunikaciji s djecom i porodicama pokazuju empatiju, povjerenje, inkluzivnost, sigurnost i otvorenu komunikaciju. Oni efikasno promoviraju inkluziju i sprječavaju diskriminaciju, posebno diskriminaciju povezanu s rodni identitetom i seksualnom orijentacijom, kroz prepoznavanje i rješavanje predrasuda, podsticanje komunikacije, prakticiranje pozitivnih uzora i efikasno rješavanje sukoba. Sposobni su stvoriti sigurno i emocionalno podržavajuće okruženje za učenje za svu djecu.

Tematske jedinice i trajanje

Modul II		
	Tematske jedinice	Približan broj nastavnih sati
	Razumijevanje razlika između rodni identiteta i seksualne orijentacije	2
	Legitimizacija različitih seksualnih orijentacija i rodni identiteta unutar porodica	2
	Promjena u razumijevanju: od predrasuda, stereotipa i diskriminacije do poštovanja	3
	Metode za kreiranje emocionalno podržavajućeg okruženja	3
	TOTAL	10

Tematske jedinice i ishodi

TEMATSKA JEDINICA	
1. Razumijevanje razlika između rodnog identiteta i seksualne orijentacije	
DEFINICIJA	
Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju treba razumjeti da su rodni identitet i seksualna orijentacija dva različita, ali povezana aspekta ličnosti: rod kao lični i seksualna orijentacija kao interpersonalni aspekt. Stručnjak treba imati znanje o različitim identitetima i orijentacijama, biti u stanju promovirati inkluziju unutar i izvan obrazovnih okruženja i provjeravati vlastita unutrašnja uvjerenja kako bi izbjegao prenošenje stereotipnih implicitnih i eksplicitnih poruka djeci i porodicama.	
NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- razumjeti rodni identitet kao duboko osjećanje pojedinca da je muškarac, žena, oboje, nijedno ili negdje duž rodnog spektra, kao i njegov razvoj kod djece. - razumjeti seksualnu orijentaciju kao trajni obrazac romantične ili seksualne privlačnosti, koji se možda neće u potpunosti ispoljiti sve do adolescencije. - navesti različite rodne identitete izvan binarne podjele na muško i žensko, te načine na koje djece mogu istraživati i izražavati svoj rodni identitet. - razlikovati rodni identitet od biološkog spola, prepoznajući da je rodni identitet unutrašnji i da se može, ali i ne mora podudarati sa spolom dodijeljenim pri rođenju. - identificirati društvene i kulturne faktore koji utječu na razvoj i izražavanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, uključujući norme, stereotipe i diskriminaciju. - definirati najvažnije nacionalne i međunarodne zakone i rezolucije o temama
VJEŠTINE	- odgovarati na dječija pitanja vezana za teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije na jeziku koji je prilagođen djeci. - istraživati kulturne razlike u rodnim ulogama kako bi se razumjela dječija pozadina i ponašanje. - primjenjivati strategije koje pomažu da se djeca osjećaju ugodno sa sobom i jedni s drugima. - kontinuirano provjeravati vlastito znanje o ovim temama i aktivno raditi na prevazilaženju nedostataka u znanju.
STAVOVI	- poštovati samoodređenje i autonomije djece u istraživanju i izražavanju svog rodnog identiteta i seksualne orijentacije, prepoznajući njihovu ulogu u definiranju svojih identiteta. - ostati otvoren i fleksibilan za potencijalni razvoj/promjene rodni identiteta i seksualnih orijentacija - ohrabriti djecu da prihvate raznolikost rodni identiteta i seksualnih orijentacija - uzeti u obzir porijeklo svakog djeteta (npr. porodicu, kulturu) razgovarajući o rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji.

TEMATSKA JEDINICA

2. Legitimizacija različitih seksualnih orijentacija i rodni identiteta unutar porodica

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju trebao bi biti u stanju komunicirati o temama rodnog identiteta i seksualne orijentacije s članovima porodice. Trebao bi koristiti efikasne komunikacijske strategije kako bi se suočio s otporom porodica vezanim za ove teme, dok istovremeno provjerava vlastite predrasude. On bi trebao biti informiran i informirati porodice o stereotipima i predrasudama te njihovom utjecaju na dobrobit djece i njihov budući razvoj.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ identifikovati odgovarajuće komunikacijske strategije prilikom interakcije s porodicama. ▪ identifikovati glavne odbrambene mehanizme i otpore koje porodice mogu primijeniti. ▪ objasniti uticaj porodične dinamike, kulturnih normi, vjerskih uvjerenja i društvenih stavova na prihvatanje i afirmaciju različitih seksualnih orijentacija i rodni identiteta unutar porodica. ▪ razumjeti potencijalne izazove, prepreke i posljedice s kojima se LGBTQIA+ osobe mogu suočiti unutar porodice i društvenih sistema.
VJEŠTINE	▪ otvoriti mentalni i fizički prostor s članovima porodice kako bi pružili relevantne informacije i razgovarali o različitim rodnim identitetima i seksualnoj orijentaciji. ▪ podržati roditelje i staratelje u potvrđivanju i validaciji rodnog identiteta i seksualne orijentacije njihove djece i pružiti resurse i smjernice za podsticanje pozitivne komunikacije i prihvatanja unutar porodice. ▪ koristiti tehnike rješavanja sukoba kako bi se riješile porodične nesuglasice u vezi s prihvatanjem. ▪ provoditi različite postupke kada se susretnu s netolerantnim ponašanjem članova porodice prema različitim seksualnim orijentacijama i rodnim identitetima djece i njihovih porodica. ▪ organizirati različite aktivnosti koje uključuju članove porodice kako bi predstavili teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije. ▪ djelovati kao medijator tokom interakcije između djeteta i članova porodice na temu rodnog identiteta i seksualne orijentacije.
STAVOVI	▪ podsticati otvorenu i iskrenu komunikaciju između članova porodice. ▪ ne izražavati sudove ili lična mišljenja prilikom interakcije s porodicama i njihovom djecom. ▪ njegovati atmosferu sigurnosti i povjerenja za roditelja ili staratelja. ▪ promovirati jednakost, dostojanstvo i poštovanje svih članova porodice, bez obzira na seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, te zalagati se za inkluzivna porodična okruženja koja slave raznolikost. ▪ suosjećati s članovima porodice koji se možda bore da prihvate ili razumiju LGBTQIA+ identitete, prepoznajući da promjena i rast zahtijevaju strpljenje i podršku.

TEMATSKA JEDINICA

3. Promjena u razumijevanju: od predrasuda, stereotipa i diskriminacije do poštovanja

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju trebao bi efikasno promovirati inkluziju i sprječavati diskriminaciju. To uključuje razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, prepoznavanje i rješavanje predrasuda, podsticanje komunikacije, prezentiranje pozitivnih uzora i efikasno rješavanje sukoba. Proaktivnim rješavanjem ovih problema, profesionalac može stvoriti sigurno i podržavajuće okruženje za učenje za svu djecu.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ definirati pojmove predrasuda, stereotip i diskriminacija u kontekstu rodnog identiteta i seksualne orijentacije. ▪ objasniti efekte predrasuda i rodni stereotipa na razvoj djece. ▪ opisati ulogu rodne pristranosti u jeziku. ▪ identificirati društvene i kulturne faktore koji utječu na razvoj i izražavanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, uključujući norme, stereotipe, predrasude i diskriminaciju. ▪ razumjeti različite oblike diskriminacije i predrasuda s kojima se LGBTQIA+ osobe i porodice mogu susresti, uključujući verbalno uznemiravanje, socijalnu isključenost, institucionalnu pristranost i nasilje. ▪ objasniti psihološki i emocionalni utjecaj diskriminacije i predrasuda na LGBTQIA+ osobe i porodice. ▪ opisati raznolika životna iskustva osoba s različitim rodnim identitetima i seksualnom orijentacijom koja su suprotna stereotipima.
VJEŠTINE	▪ podizati svijesti o predrasudama i stereotipima u svakodnevnom pedagoškom radu. ▪ evaluirati vlastite predrasude, uključujući i jezične predrasude, kako bi se osiguralo da su interakcije s djecom pravedne, jednako dostupne i pune poštovanja. ▪ stvoriti afirmativno i inkluzivno okruženje za djecu kako bi istraživala i izražavala svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju bez straha od osude ili diskriminacije. ▪ koristiti nastavne materijale koji odražavaju raznolikost, osiguravajući da se sva djeca osjećaju zastupljena i uključena. ▪ analizirati i modificirati nastavne i obrazovne materijale kako bi pozitivno odgovorili na rodnu raznolikost. ▪ olakšati diskusije i aktivnosti o rodnoj raznolikosti primjerene uzrastu djece, koristeći jezik i primjere koji su razvojno primjereni i inkluzivni. ▪ izazvati rodne norme i reagirati na primjere diskriminacije ili predrasuda zasnovanih na spolu u interakcijama djece, koristeći poučne trenutke za podsticanje empatije, razumijevanja i poštovanja.
STAVOVI	▪ podržati kritičko razmišljanje o pravdi i pravičnosti u kontekstu raznolikosti rodni identiteta i seksualnih orijentacija. ▪ uzeti u obzir i poštovati porijeklo svakog djeteta i razgovarati o rodnim predrasudama i stereotipima. ▪ biti otporan i odlučan u suočavanju s diskriminacijom i predrasudama, prepoznajući da promjena zahtijeva upornost, saradnju i kolektivnu akciju.

TEMATSKA JEDINICA

4. Metode za kreiranje emocionalno podržavajućeg okruženja

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju treba biti u stanju stvoriti emocionalno podržavajuće okruženje u kojem se pojedinci osjećaju sigurno, cijenjeno i poštovano, i gdje mogu izraziti svoje emocije bez straha od osude ili kritike. U svojoj praksi uzima u obzir važnost validacije, empatije, povjerenja, inkluzivnosti, sigurnosti i otvorene komunikacije. Pruža individualiziranu podršku svoj djeci i obrazovanje bez predrasuda zasnovano na inkluzivnoj pedagogiji kroz korištenje inkluzivne igre, jezika i materijala, od neutralnih pravila oblačenja do inkluzivnih nastavnih planova i programa. Oslanja se na politike protiv vršnjačkog nasilja, kontinuirano učenje i i vanjsku stručnu podršku, kada je to potrebno.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- objasniti ulogu profesionalca u predškolskom odgoju i obrazovanju u kreiranju emocionalno podržavajućeg i sigurnog okruženja koje uvažava rodnu raznolikost. - biti u toku s rodnim vokabularom i inkluzivnim metodama podučavanja. - opisati potrebe djece koja ne izražavaju rod na uobičajen način ili LGBTQIA+ djece i načine pružanja podrške. - identificirati resurse i mreže podrške za lgbtqi+ djecu i njihove porodice, uključujući pružatelje zdravstvene zaštite, školskih savjetnika i LGBTQIA+ omladinskih organizacija.
VJEŠTINE	- stvoriti siguran prostor u kojem lgbtqi+ djeca mogu biti svoja bez straha od osude ili diskriminacije. uključivanje inkluzivnog jezika, prikazivanje rodne raznolikosti i materijala koji afirmišu LGBTQIA+ osobe,, te omogućavanje pristupa resursima koji podržavaju njihov identitet. - primijeniti strategije koje pomažu djeci da se osjećaju ugodno sa sobom i međusobno, te da razvijaju prijateljstva zasnovana na zajedničkim interesima. - promovirati jednake obrazovne kontekste, javno se protiveći diskriminaciji i podržavajući politike koje promoviraju jednakost, povezujući porodice i djecu s resursima kao što su grupe podrške, savjetodavne službe i zdravstveni radnici prilagođeni LGBTQIA+ osobama. - tražiti podršku od kolega ili profesionalnih organizacija prilikom rješavanja složenih pitanja vezanih za diskriminaciju zbog rodni stereotipa. - primjenjivati tehnike intervencije u kriznim situacijama kako bi se riješili neposredni sigurnosni problemi i pružila podrška pojedincima i porodicama u krizi zbog diskriminacije ili uznemiravanja. - slušati djecu i vrednovati njihova iskustva kako bi im pomogli da se osjećaju saslušano i podržano. - podržavati djecu u istraživanju njihovog identiteta pružajući im sigurno i podržavajuće okruženje.
STAVOVI	- promovirati emocionalno okruženje, gdje je svako pozvan da učestvuje koliko god želi i prema svima se postupa s poštovanjem i ljubaznošću. - poticati osjećaj zajedništva, gdje se svaka osoba cijeni kao jedinstvena individua koja ima nešto da doprinese i gdje je svako odgovoran za brigu jedni o drugima. - prihvatiti raznolikost i preispitati vlastite predrasude u odnosu na LGBTQIA+ osobe i porodice.

MODULI

MODUL III: TRAUMA

Glavni cilj učenja

Opremiti profesionalce znanjem, vještinama i načinom razmišljanja potrebnim za efikasno razumijevanje i odgovor na traumu, posebno u kontekstima prisilnog raseljavanja. To uključuje prenošenje znanja koje omogućuje sveobuhvatno razumijevanje traume, različitih porodičnih kriza i trauma informisanih praksi, uz naglasak na kulturnu osjetljivost i etička razmatranja. Treneri imaju za cilj da podstaknu empatiju, otpornost i prakse brige o sebi među stručnjacima, omogućavajući im da uspostave odnose povjerenja i pruže prilagođenu podršku traumatiziranoj djeci i porodicama.

Glavni ishod učenja

Polaznici pokazuju sveobuhvatno razumijevanje i osjetljivost prema traumi, posebno onoj vezanoj za prisilno raseljavanje, prepoznavanjem različitih faktora koji utiču na porodične krize i primjenom trauma informisanih praksi. Uspostavljaju odnose povjerenja s djecom i porodicama, pružajući prilagođenu podršku uz održavanje kulturne osjetljivosti. Kroz samosvijest i izgradnju otpornosti, osiguravaju i svoju dobrobit i dobrobit djece i porodica sa kojima rade.

Tematske jedinice i trajanje

Modul III		
	Tematske jedinice	Približan broj nastavnih sati
1.	Razumijevanje traume i njenih posljedica, obrazaca ponašanja i simptoma kod djece	2
2.	Kontekst i trauma izazvana prisilnim raseljavanjem	2
3.	Razumijevanje porodice u krizi	2
4.	Uspostavljanje povjerenja i empatičnog odnosa sa traumatizovanom djecom i porodicama	2
5.	Važnost samosvijesti i brige o sebi kod profesionalaca	2
	TOTAL	10

Tematske jedinice i ishodi

TEMATSKA JEDINICA	
1. Razumijevanje trauma i njenih posljedica, obrazaca ponašanja i simptoma kod djece	
DEFINICIJA	
Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju razumije koncept traume i razvio je osjetljivost za percipiranje utjecaja i posljedica traume kod djece. Sposoban je prepoznati simptome i obrasce ponašanja koje su djeca razvila zbog traume i primijeniti trauma informirane prakse kako bi stvorio sigurno i podržavajuće okruženje za djecu pogođenu traumom, a sve to slijedeći etičke smjernice u poštovanju dostojanstva i prava djece.	
NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- definisati šta je trauma i usporediti različite vrste traume (fizičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, zanemarivanje, nasilje u porodici, prirodne katastrofe i nasilje u zajednici). - razumjeti neurobiološki utjecaj traume na mozak u razvoju, uključujući kako izloženost nedaćama može utjecati na kognitivno, emocionalno i ponašajno funkcionisanje. - identificirati uobičajene simptome traume koje pokazuju djeca (razlikovati akutne i hronične reakcije na traumom). - navesti potencijalne okidače za reakcije na traumom kod djece i opisati njihov utjecaj na ponašanje. - objasniti faktore koji doprinose otpornosti djece suočene s traumom. - kategorizirati obrasce ponašanja koji mogu proizaći iz traumatskih iskustava.
VJEŠTINE	- koristiti efikasne vještine posmatranja kako bi se identifikovala i dokumentovala ponašanja povezana s traumom kod djece. - primjenjivati trauma informisane prakse kako bi se stvorilo sigurno i podržavajuće okruženje za djecu pogođenu traumom. - prilagoditi empatiju i stilove komunikacije kako bi se efikasno uspostavila interakcija s djecom koja pokazuju ponašanja povezana s traumom. - kreirati i implementirati mentalno prikladne aktivnosti za djecu koje potiču otpornost i vještine suočavanja. - primijeniti interdisciplinarni pristup kako bi se podržao proces ozdravljenja djece pogođene traumom saradnjom sa profesionalcima i stručnjacima u trauma informisanoj praksi. - provjeriti neposredne potrebe i hitne slučajeve, te uputiti ka vanjskim stručnjacima.
STAVOVI	- poštovati individualne razlike u dječjim reakcijama na traumom, prepoznajući potrebu za personaliziranim pristupima. - demonstrirati empatiju prema djeci koja proživljavaju traumom, uz prepoznavanje njihovih izazova, snaga i urođene vrijednosti. - demonstrirati strpljenje u radu s djecom koja mogu pokazivati izazovna ponašanja kao posljedicu trauma. - podržati i aktivno se uključiti u aktivnosti koje potiču otpornost i izgradnju snage djece pogođene traumom. - prihvatiti saradnju s roditeljima, skrbnicima i drugim stručnjacima, prepoznajući važnost jedinstvenog pristupa podršci traumatiziranoj djeci. - podržati pristup zasnovan na snagama, fokusirajući se na identifikiranje i izgradnju snaga i pozitivnih kvaliteta djece pogođene traumom. - slijediti etičke smjernice u održavanju povjerljivosti i poštivanju dostojanstva i prava djece pogođene traumom.

TEMATSKA JEDINICA

2. Kontekst i trauma izazvana prisilnim raseljavanjem

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju sposoban je razumjeti traumu uzrokovanu prisilnim raseljavanjem. Pristupa svakom djetetu koje doživljava traumu holistički, razumijevajući kontekst njegove traume i primjenjujući prilagođene metode i strategije koje odgovaraju njegovim psihološkim, socijalnim i emocionalnim potrebama.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- opisati razloge za prisilno raseljavanje (rat, progon, siromaštvo...). - razumjeti kako prisilno raseljavanje općenito utiče na osobu. - objasniti glavne posljedice prisilnog raseljavanja na psihosocijalno funkcioniranje djeteta. - opisati koncept sekvencijalne traumatizacije (okidač, bijeg, dolazak). - nabrojati dostupne resurse, usluge i mreže podrške za raseljene osobe i zajednice.
VJEŠTINE	- istraživati, prikupljati informacije i činjenice o aktuelnim događajima vezanim za prisilno raseljavanje i migracije kako bi se upoznali sa iskustvima djece. - odgovarati na pitanja djece u vezi sa događajima i okolnostima povezanim sa prisilnim raseljavanjem na jeziku koji je prilagođen djeci. - objašnjavati traumu i njene posljedice jezikom prilagođenim djetetu. - sarađivati sa internim i eksternim stručnjacima pružajući sistem podrške raseljenoj djeci i porodicama
STAVOVI	- poštovati porijeklo i iskustvo svakog djeteta. - reflektovati o vlastitom ponašanju i stavovima prema osobama pogođenim prisilnim raseljavanjem. - pružiti saosjećanje, a ne sažaljenje, prema iskustvima raseljene djece i porodica, prepoznajući njihovu otpornost i snage. - biti otvoren za učenje iz različitih perspektiva i životnih iskustava - pokazati fleksibilnost u prilagođavanju neočekivanim situacijama usljed događaja uzrokovanih prisilnim raseljavanjem

TEMATSKA JEDINICA

3. Razumijevanje porodice u krizi

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju prepoznaje različite faktore koji utiču na porodične krize i razumije utjecaj traume na djecu i porodice tokom kriza, uključujući znakove stresa i krizne faze. Primjenjujući metode koje su osjetljive na traumu, on osigurava efikasnu interakciju među djecom i inkluzivno i podržavajuće okruženje. Imajući kulturnu osjetljivost i poštujući jedinstvenost porodične dinamike, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju efikasno komunicira s porodicom i uključen je u identifikaciju i pristup relevantnim resursima zajednice te saradnju s različitim stručnjacima kako bi se osigurala sveobuhvatna i prilagođena podrška porodici.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ prepoznati različite kulturne i socio–ekonomske faktore koji mogu uticati na porodične krize. ▪ navesti i razlikovati elemente koji doprinose porodičnoj krizi. ▪ identificirati i opisati faze krize u porodici. ▪ navesti znakove/efekte krize koje doživljavaju članovi porodice
VJEŠTINE	▪ procijeniti relevantne informacije o porodičnoj historiji, dinamici i trenutnim izazovima kako bi se osmislile strategije intervencije. ▪ primijeniti vještine aktivnog slušanja prilikom rada s porodicama u krizi kako bi se razumjele njihove brige i potrebe. ▪ prikupiti relevantne informacije o resursima i uslugama zajednice koje mogu koristiti porodicama u krizi. ▪ pripremiti i organizirati zajedničke korake s porodicama, pružajući informacije o resursima i podršci za dobrobit djece u krizi. ▪ sarađivati s drugim stručnjacima, kao što su terapeuti, savjetnici i drugi, kako bi se pružila multidisciplinarna podrška porodicama u krizi. ▪ uključiti djecu i porodice u otvorene, neosuđujuće i kulturno osjetljive razgovore, gradeći odnos i povjerenje.
STAVOVI	▪ cijeniti jedinstvenost individualnih iskustava i izazova s kojima se suočavaju djeca iz porodica u krizi ▪ prepoznati i cijeniti porodičnu dinamiku, poštujući različite strukture i mehanizme suočavanja koje porodice koriste tokom kriza. ▪ slijediti principe zasnovane na trauma informiranoj praksi, prepoznajući i reagirajući na jedinstvene emocionalne potrebe djece pogođene porodičnim krizama ▪ prepoznati i poštovati trajni utjecaj traume na djecu i porodice, njegujući saosjećajan i podržavajući stav u interakcijama. ▪ cijeniti doprinos i perspektive djece i porodica u krizi, aktivno ih uključujući u procese donošenja odluka u vezi s njihovom dobrobiti ▪ osporiti stigme i stereotipe povezane s porodicama u krizi, promovirajući pozitivno i inkluzivno okruženje za svu djecu.

TEMATSKA JEDINICA

4. Uspostavljanje povjerenja i empatičnog odnosa sa traumatizovanom djecom i porodicama

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju razumije važnost uspostavljanja i održavanja odnosa povjerenja i empatije s djecom pogođenom traumom i njihovim porodicama. Svjestan je važnosti prepoznavanja i izražavanja ljudskih emocija i potreba te moći empatije u uspostavljanju zdravih međuljudskih odnosa, koji podržavaju traumatiziranu djecu u sticanju povjerenja i osjećaja sigurnosti. Ponašanje profesionalca izražava smiren i pažljiv stav kako u izazovnim, teškim situacijama, tako i u svakodnevnim situacijama u radu s djecom i njihovim porodicama.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	▪ razumjeti važnost empatije i povjerenja za izgradnju i održavanje zdravih međuljudskih odnosa sa (traumatiziranom) djecom i porodicama ▪ navesti ugodne i neugodne osjećaje ljudi – obogatiti vokabular osjećaja ▪ navesti i razumjeti raznolikost univerzalnih potreba ljudi – obogatiti vokabular potreba ▪ opisati razliku između potreba i strategija (načini zadovoljavanja potreba, želja) ▪ identificirati riječi koje sadrže skrivene osude, kritike, interpretacije itd. i razlikovati ih od činjenica ▪ navesti različite strategije i metode koje podržavaju osnaživanje djece, njihovo samopouzdanje i povratak dostojanstva.
VJEŠTINE	▪ koristiti aktivno i autentično slušanje kao tehniku za bolje razumijevanje riječi i ponašanja (traumatizirane) djece i porodica ▪ modificirati vlastite riječi i reakcije – koristiti riječi ne kao automatske reakcije, već kao svjesni odgovor, posebno prilikom komunikacije s traumatiziranom djecom ▪ dati drugima prostor da se izraze na adekvatan način umjesto da ih potiskuju i sputavaju ▪ svjesno birati riječi koje potiču i osiguravaju empatičan odnos i odnos povjerenja, posebno prilikom rada s traumatiziranom djecom ▪ stvoriti i održavati odnos koji podržava međusobno razumijevanje, uvažavanje, poštovanje i sigurnost prilikom rada s djecom s traumom ▪ prepoznati, razumjeti i adekvatno kontrolirati vlastite emocionalne reakcije prilikom interakcije s djecom i porodicama
STAVOVI	▪ biti svjestan vlastitih predrasuda i njihovog utjecaja na blokiranje odnosa povjerenja i empatije s traumatiziranom djecom i porodicama ▪ razlikovati vlastite osjećaje od osjećaja drugih ljudi ▪ razlikovati vlastite potrebe od potreba drugih ▪ prihvatiti ranjivost – sposobnost otvorenog izražavanja vlastitih emocija i potreba kao osnova za empatičan odnos s traumatiziranom djecom ▪ prihvatiti i slijediti svoj "unutrašnji radar osjećaja i potreba" – način uspostavljanja odnosa s traumatiziranom djecom u kojem "čuju iza izgovorenih riječi" i razumiju iza ponašanja ▪ doživljavati izazovne i teške situacije s djecom s traumom kao prilike za poboljšanje međuljudskih odnosa, uspostavljanje povjerenja i empatije ▪ pokazati smiren i svjestan stav u svakodnevnim situacijama, posebno u izazovnim i konfliktnim – biti uzor

TEMATSKA JEDINICA

5. Važnost samosvijesti i brige o sebi kod profesionalaca

DEFINICIJA

Profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju ima sposobnost da se fokusira na vlastito fizičko i mentalno zdravlje i da pravovremeno prepozna utjecaj situacija u radu na vlastite emocije i ponašanje. Samorefleksija rezultira primjenom različitih strategija i metoda suočavanja s ciljem povećanja otpornosti profesionalaca na izazove koji proizlaze iz njihovog profesionalnog i ličnog životnog iskustva.

NIVO ISHODA	ISHODI Na kraju tematske jedinice, profesionalac u predškolskom odgoju i obrazovanju biti će sposoban
ZNANJE	- razumjeti potencijalni utjecaj sekundarnog traumatskog stresa (sts) ili posljedice rada sa traumom na stručnjake koji rade s traumatiziranom djecom i njihovim porodicama, uključujući simptome poput emocionalne iscrpljenosti, nametljivih misli i smanjene empatije. - definirati principe samosvijesti i brige o sebi, uključujući prepoznavanje ličnih okidača, granica i znakova sagorijevanja, te razumijevanje važnosti postavljanja realnih očekivanja i traženja podrške kada je potrebna. - opisati etičke i profesionalne odgovornosti održavanja vlastite dobrobiti kao preduslova za pružanje efikasne i etičke brige drugima.
VJEŠTINE	- practicirati tehnike svjesnosti i samorefleksije kako bi poboljšali samosvijest, regulirali emocije i efikasno upravljali stresom. - upravljati vremenom i održavati zdravu ravnotežu između poslovnog i privatnog života te spriječiti umor i sagorijevanje zbog saosjećanja. - efikasno komunicirati potrebe i granice, kako s kolegama tako i s djecom i njihovim porodicama, te zalagati se za potrebnu podršku i resurse. - koristiti strategije i resurse brige o sebi, kao što su redovna tjelovježba, hobiji, mreže društvene podrške, supervizija i mogućnosti profesionalnog razvoja. - prepoznati kada lični problemi mogu utjecati na profesionalni učinak - potražiti odgovarajuću podršku i intervenciju kada je to potrebno
STAVOVI	- prihvatiti vlastite emocije, stavove i percepciju. - otvoreno razgovarati o ličnim emocijama i potrebama s drugima. - objektivno procijeniti vlastito ponašanje i emocije. - proaktivno se nositi s izazovnim situacijama u svakodnevnom radu. - preispitivati vlastito ponašanje, emocije i percepcije. - prepoznati i prihvatiti granice vlastitih kompetencija, stručnosti i odgovornosti. - obratiti pažnju na dobrobit članova tima. - dati prioritet brizi o sebi kao bitnoj komponenti etičke prakse i odgovornog pružanja njege. - prihvatiti vlastita ograničenja i ranjivosti, prepoznajući da je traženje pomoći i podrške znak snage, a ne slabosti.

TRAJANJE I VREMENSKA STRUKTURA

Predviđeno je da Program stručnog usavršavanja traje ukupno 30 nastavnih sati. Svaki modul mora sadržavati najmanje 10 nastavnih sati, međutim, ne postoji maksimalno ograničenje broja nastavnih sati. Trajanje svakog od tri modula može varirati u zavisnosti od specifičnih potreba profesionalaca u različitim nacionalnim kontekstima, čime se osigurava fleksibilnost i prilagodljivost različitom rasporedu i tempu učenja (vidi tabelu ispod).

Iako moduli mogu imati jednako trajanje, oni su također prilagodljivi kako bi se zadovoljile konkretne potrebe i preferencije polaznika, omogućavajući personalizirano iskustvo učenja. Fleksibilnost je ugrađena u dizajn Programa, što omogućava prilagođavanje trajanja modula u cilju što boljeg odgovora na potrebe i prioritete lokalnih profesionalaca u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Trajanje jednog nastavnog sata je 45 minuta. Planirano je da se trening realizira kombinacijom predavanja (najviše 20% nastavnog procesa ili 6 nastavnih sati) i drugih interaktivnih metoda i tehnika (najmanje 80% nastavnog procesa ili 24 nastavna sata), koje se optimalno kombinuju u formatu radionica. Tematske jedinice se predlažu u blokovima od najmanje četiri nastavna sata dnevno, a najviše osam nastavnih sati dnevno. Tematske jedinice se mogu realizirati u blokovima od najviše dva nastavna sata bez pauze.

	Moduli	Približan broj nastavnih sati
I	Kultura	10
II	Rodni identitet i seksualna orijentacija	10
III	Trauma	10
	TOTAL	30

PRISTUP PODUČAVANJU

U okviru modula, od trenera se očekuje da obradi sve planirane tematske jedinice.

Program stručnog usavršavanja usmjeren je na polaznike, što podrazumijeva usklađivanje metoda rada s obrazovnim potrebama, očekivanjima i stilovima učenja polaznika. Fokus je na funkcionalnom znanju koje je primjenjivo u radu s djecom u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Trening se provodi kroz interaktivni radni model, uz poštivanje svih andragoških principa i osnovnih principa upravljanja grupnom dinamikom u obrazovanju odraslih. Ključni elementi principa podučavanja odraslih su: davanje autonomije polaznicima da samostalno biraju, uključivanje praktičnih iskustava, osiguravanje relevantnosti za njihov život i rad, povezivanje sa prethodnim iskustvima, angažovanje čula u procesu učenja, pružanje brojnih prilika za vježbanje, uzimanje u obzir individualnih razvojnih ciljeva i uključivanje polaznika u planiranje i evaluaciju procesa kako bi se osnažili u njihovom procesu učenja (Knowles, 1975). Generalno, ključno je kreirati dinamično i personalizirano obrazovno okruženje koje odgovara različitim potrebama i preferencijama odraslih polaznika.

Preporučuje se izvođenje obuke korištenjem metode predavanja (maksimalno 20% nastavnog procesa) i drugih interaktivnih metoda i tehnika (minimalno 80% nastavnog procesa).

▪ Predavanje

Predavanje se koristi za pružanje informacija, predstavljanje glavnih teorijskih koncepata i ideja, odnosno teorijskog okvira, objašnjenja i sumiranje prezentovanih sadržaja. Predavanje ili prezentacija teorijske osnove planirana je u trajanju od najviše 20 minuta u kontinuitetu. Trener treba koristiti relevantne primjere i lična iskustva koja olakšavaju primjenu znanja u praktičnom radu. Tokom ovog dijela, trener bi trebao podsticati aktivnost polaznika kroz pitanja koja motivišu polaznike da izražavaju lične stavove i vrijednosti, kao i razmjenu iskustava.

▪ Interaktivne metode i tehnike

Ovaj pristup učenju naglašava aktivnu izgradnju znanja kroz vlastitu aktivnost, iskustvo i razmjenu. To podrazumijeva korištenje različitih metoda koje omogućavaju i podstiču aktivnost polaznika; povezivanje s njihovim iskustvima (temeljeno na iskustvu i praktičnoj primjeni); međusobnu razmjenu (grupne diskusije, zajedničko rješavanje zadataka, projektni zadaci); raznovrsnu grupnu dinamiku (individualni rad, rad u paru, rad u malim grupama).

Preporučuje se korištenje različitih metoda učenja koje odgovaraju pojedinačnim stilovima učenja; obrada iste teme kroz više metoda i individualizacija procesa učenja s obzirom na razlike u kapacitetu za učenje (Alibabić i dr., 2016).

Kod realizaciju aktivnosti i korištenje interaktivnih metoda rada, trener mora uzeti u obzir

sljedeće faktore: opće i specifične ciljeve i ishode programa i tematskih jedinica, obrazovnu, ličnu i profesionalnu pozadinu polaznika, karakteristike i dinamiku grupe, raznolikost metoda i tehnika, tehničke/materijalne uslove za izvođenje nastave, vlastite vještine za provođenje tehnika/metoda itd.

EVALUACIJA PROGRAMA

U cilju osiguranja kvalitete implementacije Programa stručnog usavršavanja, potrebno je provesti evaluaciju. Primarna svrha evaluacije jeste pružanje povratnih informacija o snagama i slabostima programa, identifikacija područja za unapređenje vezanih za dizajn Programa, implementaciju i raspodjelu resursa. Evaluacija podrazumijeva sistematsko prikupljanje i analizu podataka s ciljem utvrđivanja da li je trening postigao planirane ishode i ciljeve.

Evaluacija će se provoditi radi prikupljanja informacija od polaznika o njihovom iskustvu i percepciji programa: da bi se utvrdili postignuti ishodi i zadovoljstvo polaznika organizacijsko-tehničkim aspektima, didaktičko-metodičkim rješenjima, radnom atmosferom i stručnim radom u podučavanju.

Evaluacija će se sprovoditi na kraju svakog modula, kao i na kraju cijelog treninga.

Polaznici se mogu procjenjivati i prije i poslije obrade jedne ili više tematskih jedinica kako bi se utvrdio stepen usvojenog znanja i postignutih ishoda za određene tematske jedinice.

Evaluacijski obrazac je u prilogu ovog dokumenta. Trener je obavezan prilagoditi ga svakoj konkretnoj implementaciji treninga.

POTVRDA O UČEŠĆU

Nakon uspješno završenog jednog ili više modula, polaznicima se dodjeljuje Potvrda o učešću. Potvrda se može dodijeliti polaznicima koji su prisustvovali na najmanje 80% nastavnih sati svakog modula.

Potvrda u učešću mora sadržavati kratak opis postignutih ishoda učenja. Obrazac potvrde je prilog ovom dokumentu.

OPREMA

Za realizaciju treninga neophodna je osnovna didaktička oprema:

- video projektor i laptop / pametni TV uređaj,
- papir i tabla za flipchart,
- materijali / radni listići,
- kartice za moderaciju,
- naljepnice,
- makaze,
- markeri, itd.

U okviru Materijala za pripremu treninga dostupan je detaljan spisak opreme potrebne za pojedinačne aktivnosti.

REFERENCE

- Alibabić, Š., Popović, K. i Avdagić, E. (2012) Naknadno sticanje osnovnog obrazovanja – Andragoški priručnik za nastavnike, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
- Vijeće Europske unije (2017) *Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2017. o Europskome kvalifikacijskom okviru za cjeloživotno učenje i o stavljanju izvan snage Preporuke Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o uspostavi Europskoga kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje*. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))
- Council of the European Union (2019) *Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems*. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01))
- European Education Area (n.d.) *Early childhood education and care*. Dostupno na: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/early-childhood-education-and-care>.
- European Commission (2014) *Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care – Report of the Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission*. European Union.
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (2021) *Toolkit for inclusive early childhood education and care : providing high quality education and care to all young children*. Publications Office.
- Knowles, MS. (1975) *Self-directed learning: a guide for learners and teachers*. Association Press.

Co-funded by
the European Union

Kurikulum “Inkluzija i raznolikost: kultura, rodni identitet i seksualna orijentacija i trauma u predškolskom odgoju i obrazovanju” je kreiran u okviru Erasmus+ projekta INDEAR – Inkluzija i raznolikost u predškolskom odgoju i obrazovanju (KA220-BY-23-25-161951).

PROJEKT KOORDINATOR:

Volkshochschule im Landkreis Cham e. V., Njemačka

PARTNERI:

Fachakademie für Sozialpädagogik Furth im Wald, Njemačka

Berufsfachschule für Kinderpflege Furth im Wald, Njemačka

Udrusenje Prijateljice obrazovanja – Amica Educa, Bosna i Hercegovina

CEIP Flor de Azahar, Španija

Leonardo Progetti Sociali, Italija

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Lodzi, Poljska

LICENCA:

Ovaj rad je licenciran pod Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

OBJAVLJENO:

2025

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA).

Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Project number: KA220-BY-23-25-161951

**Co-funded by
the European Union**